

Missiltorpedobåtenes plass i det norske forsvar

Av kommandør (P) Roald Gjelsten¹

Etter britenes ran av fellesflåten i 1807, etablerte Norge et skjærgårdsforsvar. Roflotiljer utgjorde den mobile komponenten mens kanonbatterier beskyttet enkelte kystbyer. Dette todelte mønsteret med flyttbar skjærgårdsflåte og kystartilleri (KA) har siden preget norsk sjøforsvar. Under den kalde krigen utgjorde dette et lagdelt innløpforsvar med ubåter, missiltorpedobåter (MTB), minefelt, torpedobatterier og kanonfort. Det stasjonære KA ble avvirket i 1990-årene, mens MTB-våpenet har igjen 14 enheter av Hauk-klassen. Disse skal erstattes av seks nybygg av Skjold-klassen.

Hauk-klassen er anskaffet for antisjøinvasjon, men kan utføre mange oppdrag innenfor sjøkrigen med sine kanoner, torpedoer, Penguin-missiler og Mistral luftforsvarssystem. MTBer kan forsvare forsynings- og forsterkningstransporter ved å angripe fiendtlige overflateenheter. I trange farvann kan MTBene sammen med kystjegerne sikre transportfartøyene mot angrep fra landsiden. Denne kapasiteten blir utnyttet i internasjonal sammenheng. I 2004 var en MTB-skvadron med på å beskytte handelsfartøyer mot terrorangrep i Gibraltar-stredet.

Fartøystypen egner seg også svært godt til å hevde suverenitet og norske rettigheter på kysten og i tilstøtende farvann. MTBene kan videre støtte Kystvakten med mer makt eller flere enheter om norske interesser utfordres. Ikke minst ordningen med doble besetninger på mange kystvaktfartøyer gjør at dette er en realistisk opsjon når slike behov oppstår. Offiserer fra Kystvaktens "frivakt" kan raskt settes om bord på MTBene for å sikre at den nødvendige kompetanse på kystvaktfaglige spørsmål er til stede under operasjonen.

I tillegg er MTBer i seg selv et nyttig verktøy for håndtering av episoder og kriser til sjøs. Oppstår det en episode, er det ofte viktig å ha fartøyer raskt på pletten. Her vil den nye Skjoldklassens høye fart være en verdifull ressurs. Blir det nødvendig å demonstrere mer styrke, kan ytterligere kampenheter settes inn etter hvert som behovet oppstår.

MTBene er derfor aktuelle i mange sammenhenger – også i internasjonalt. Maritime samøvelser i østersjø- og nordsjøområdet kan være et eksempel. Et annet er flåtebesøk og andre aktiviteter til støtte for diplomati. MTBer egner seg gjerne godt for slike oppdrag. De har liten besetning og er derfor et anvendelig verktøy også kostnadmessig. Dessuten representerer MTBer et norsk kompetanseområde. Krigføring i kystnære farvann er et sjømilitært felt der vår marine har vært og er blant de ledende.

I de siste årene har de fleste større mariner satset på å øke sin evne til å anvende militærmakt fra sjøen mot land. Slike maritime utrykningsstyrker krever transportkapasitet, amfibiestyrker og beskyttelse under seilasen til bestemmelsesstedet. Ikke minst viktig er det å sikre fartøyer og tropper i landsettingsfasen. Trusselen fra rakettvåpen, sjøminer og hurtigbåter for selvmordsangrep, gjør dette til en sentral oppgave. De store marinene har begrenset kompetanse på denne type operasjoner i kystnære farvann.

¹ roald.gjelsten@ifs.mil.no

I denne rollen har den norske marinen skapt en nisje som er etterspurt av andre deltakere når internasjonale operasjoner igangsettes. Grunnlaget er et norskutviklet konsept. Når en flåtestyrke trenger adgang til et kystområde, enten det er for å evakuere sivile eller for å sette tropper på land, må styrkesjefen sikre området. Har farvannet holmer, øyer og skjær, kan det norske konseptet brukes og den norske nisjekapasiteten settes inn. MTBene bidrar med avgjørende kapasitet til gjennomførbarheten av konseptet. Kystjegere, mineryddingsfartøyer, minejegere, maritime fly, ubåter og fregatter, samt et ledelselement med stab, utgjør de andre sentrale byggeklossene. De nye fregattene utstyres med helikoptre, en kapasitet som ytterligere vil styrke realiserbarheten av dette norske bidraget til internasjonale operasjoner. Konseptet har høstet internasjonal anerkjennelse. Det har de siste årene vært utprøvd og videreutviklet i flere øvelser blant annet i samarbeid med britiske amfibiestyrker.

Denne nisjekapasiteten er etablert på grunnlag av norsk spesialkunnskap, en kompetanse opparbeidet gjennom årtier med operasjoner på norskekysten, ikke minst med MTBer. Den slagkraften dette konseptet representerer i seg selv, og som en komponent i fellesoperasjoner med enheter fra andre forsvarsgrener, er også en betydelig forsvarskomponent i nasjonal sammenheng.

Det er sagt at MTBene er like norske som brunosten. MTBene kan brukes til det meste ved å utnytte kystfarvannene. Under krigen utførte de mange typer oppdrag. Etter krigen øvde MTBene på krigsoppgaver, brakte opp fiskefartøyer, utførte redningsaksjoner, brannslukking og syketransporter. MTBene var synlige for kystens folk og for alle med virke på sjøen. Den nye Skjold-klassen med sin store fart (over 55 knop), langtrekkende våpen (Norsk sjømålsmissil/Norwegian Strike Missile), minimal synlighet på radar og gode sjøgående egenskaper, vil bli en nyttig ressurs for å videreføre Norges maritime tradisjoner på dette området.